ПРИНЦИП ПАРЛАМЕНТСЬКОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

ТУРЧИНОВ Кирило Олександрович - докторант Західноукраїнського національного університету

ORCID: http://orcid.org/0009-0005-8620-8770

УДК 327(410)+321.72

DOI: https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2025.1.24

У статті представлено результати дослідження механізмів функціонування принципу парламентського суверенітету в політико-правовій системі Великої Британії в контексті аналізу моделей здійснення законодавчої влади парламенту на сучасному етапі державотворення. На основі аналізу теоретичного матеріалу, вивчення поглядів провідних сучасних учених з проблеми сформульовано три варіанти моделей втілення принципу парламентського суверенітету в політиці законодавчого органу влади (парламенту) Великої Британії. Ідеться про т. зв. «ортодоксальну», «проміжну» та «непередбачуваних обмежень» моделі парламентського суверенітету. Розглянуто їх особливості та рекомендовано оптимальний варіант для подальшого розвитку парламентаризму в цій країні. Враховано вплив наслідків процесу Brexit на розвиток сучасного британського парламентаризму.

У висновках зроблено наголос на тому, що постійна еволюція британського парламентаризму ймовірно призведе до формування якісно нової та незнаної досі моделі парламентського суверенітету. Суверенітет як концепція продовжує трансформуватися, щоб відповідати потребам сучасного суспільства і держави. Вихід з Європейського Союзу може замаскувати необхідність вирішення проблеми невідповідності між теоретичним суверенітетом і практичною роботою парламенту, яка стає усе більш реалістичною і прагматичною.

Ключові слова: парламентський суверенітет, законодавча влада, Велика Британія, парламентаризм, моделі.

Постановка проблеми

Законодавство, прийняте парламентом, є найвищою формою права у Великій Британії. Парламентський суверенітет – ключовий принцип функціонування неписаної Конституції Великої Британії. У процесі тисячолітнього становлення демократичної традиції склалася політична і правова практика, що Вестмінстерський парламент може ухвалювати закони на власний розсуд щодо будь-якого питання. Для його законодавчої влади не існує жодних юридичних обмежень. Акти парламенту не можуть бути скасовані судом як неконституційні. Тобто практично функціонує верховенство влади парламенту як вищого і єдиного законодавчого органу влади. Ідею парламентського суверенітету чітко підсумував конституційний теоретик 19 століття А. В. Дайсі: «Парламент... має, згідно з англійською конституцією, право приймати або скасовувати будь-який закон; і, крім того, … жодна особа чи орган не визнається законом Англії такими, що мають право скасовувати або скасовувати законодавство парламенту» [1].

Поняття парламентського суверенітету було основою референдуму про Brexit у 2016 році. Ті, хто бажав вийти з Європейського Союзу, вважали його інституції, такі як Європейський парламент, такими, що прямо кидають виклик суверенітету Вестмінстерського парламенту, оскільки європейські закони можуть бути автоматично обов'язковими та мати перевагу над місцевими законами у Великій Британії. З іншого боку, Вестмін-

стерський парламент прийняв деякі обмеження власного суверенітету, коли вирішив приєднатися до Європейського Союзу (тоді відомого як Європейське економічне співтовариство) у 1972 році, ухваливши Акт про Європейські співтовариства [2, с. 94]. Ці та інші виклики конституційному ладу і усталеній практиці формування та реалізації законодавчої влади у Великій Британії відображають ускладнення внутрішніх і зовнішніх умов сучасного державотворення цієї країни, що потрібно дослідити і врахувати в процесі моделювання не менш складних процесів становлення парламентаризму в Україні.

Мета статті – представити результати дослідження механізмів функціонування принципу парламентського суверенітету в політико-правовій системі Великої Британії в контексті аналізу моделей здійснення законодавчої влади парламенту на сучасному етапі державотворення.

Аналіз стану дослідження проблеми

Проблематика парламентського суверенітету, його юридичної природи, особливостей функціонуванння в умовах британської монархії давно стала об'єктом дослідження вчених. Утім контекст сучасних трансформацій політико-правового устрою Великої Британії та вплив міжнародних трендів на розвиток системи національного законодавства в цій країні зумовили додаткову актуальність дослідження проблеми та необхідність подальших її системних наукових опрацювань. У контексті поточного дослідження відзначимо спеціальні публікації українських дослідників О. Бруслик [3], Н. Марадик [4], Н. Яковенко [2], Д. Ярової [5], присвячених саме питанням британського парламентського суверенітету в історичному, політичному та правовому аспектах. В. Крейденко поглянув на проблему суверенітету в ширшому контексті народного представництва в організації та функціонування законодавчої влади [6]. Серед напрацювань когорти зарубіжних учених відзначимо публікації Ван Кенегема [7], М. Елліота і Т. Томаса [7], М. Джонсона [9], Дж. Аллісона [10], А. Санчес-Грелльз [11], Р. Мастермата та С. Вітла [13], М. Баллоу [14].

Виклад основного матеріалу дослідження

Концепція парламентського суверенітету (відома як «верховенство парламенту» і «верховенство законодавчої влади») має справу з кількома паралельними принципами, що робить її складною для розуміння. Крім того, висвітлення цієї теми в ЗМІ під час кампанії з підготовки до референдуму про вихід з Європейського Союзу часто давало неправдиве або неповне уявлення про суверенітет парламенту, і тому існує багато хибних уявлень про нього. Спробуємо спростувати наявні хибні уявлення шляхом аналізу моделей парламентського суверенітету.

Парламентський суверенітет загалом є багатогранним поняттям, що складається з декількох паралельних повноважень, які часто перебувають у конфлікті між собою. Наприклад, Конституція Сполученого Королівства є унікальною, оскільки вона розвивалася в її нинішньому вигляді впродовж попередніх тисячоліть. На додаток до цього унікального розвитку, вона також не є кодифікованою в єдиному документі. Як розвиток Конституції Великої Британії, так і її некодифікований, напівзаписаний статус викликають труднощі при спробі зрозуміти, з чого складається парламентський суверенітет. Крім того, існує думка, що парламент усе ще змінюється; він повільно адаптується до потреб суспільства, оскільки саме суспільство розвивається. Парламентський суверенітет і Конституція Великої Британії є окремими поняттями, які пов'язані між собою спільним предметом дослідження. Крім того, дискусії про суверенітет парламенту часто зосереджуються на теоретичних моделях парламентського суверенітету [6]. Однак воля парламенту і суверенітет у дії – це матеріальні речі. Таке зіставлення правової теорії та практичної діяльності парламенту є однією з причин, чому цю сферу часто важко повністю зрозуміти. Щоб зрозуміти природу парламентського суверенітету, необхідно розібратися в теоретичних ідеях, які існують навколо суверенітету, і зрозуміти їхні обмеження.

Отож, ортодоксальна доктрина – це класичне розуміння парламентського суверенітету, за яким Парламент Великої Британії є

верховним і має необмежену владу ухвалювати закони з усіх питань, які він вважає за потрібне. Таким чином, ця доктрина стверджує, що ніхто не може скасувати Акт Парламенту [7]. Проблема з будь-яким словниковим визначенням полягає в тому, що воно часто буває розпливчастим; ортодоксальна доктрина не є винятком. Такий погляд на суверенітет створює парадокс: якщо Парламент має необмежену законодавчу владу, то він може створити Акт Парламенту, який обмежує його власну владу. Однак, обмежуючи свою владу, він більше не є верховним, тому він не може обмежувати свою владу, оскільки Парламент завжди є верховним. Той самий аргумент можна навести на користь того, що Парламент може ухвалити закон, який назавжди саморозпуститься. У цьому випадку парламент перестане бути верховним, а тому ортодоксальна логіка не спрацьовує.

Слідуючи цій же логіці, можна поставити під сумнів, чи може парламент, використовуючи ортодоксальну доктрину, прийняти закон, який не може бути скасований або скасувати його дуже складно. Для цього потрібно понад просту більшість голосів. Ці типи законів називаються «абсолютно закріпленими» та «умовно закріпленими» відповідно. Ця ідея про те, що закон є «абсолютно закріпленим (не може бути скасований або змінений) або «умовно закріпленим» (існують умови для його скасування або зміни), допоможе зрозуміти моделі суверенітету, які намагаються розширити розглянуту ортодоксальну доктрину [8].

Отож, щодо моделей парламентського суверенітету.

Перша модель – «ортодоксальна». Її основні постулати такі: парламент завжди є суверенним і не може обмежувати свої власні повноваження; суди зобов'язані втілювати в життя останнє волевиявлення парламенту [9].

Вказуючи на «останнє волевиявлення парламенту», ця модель підтримує ідею прямого та непрямого скасування. Пряме скасування – це коли в більш пізньому акті парламенту зазначається, що попередній акт скасовується. Це свідчить про те, що парламент не може зв'язувати себе зобов'язаннями, оскільки він може скасувати будь-який закон, який він створив. Неявне скасування – це коли більш пізній акт парламенту суперечить більш ранньому акту, але не скасовує його прямо. Повноваження парламенту щодо скасування не обмежуються лише прямим скасуванням, але й тим, що суд може встановити, що воля парламенту була змінена пізнішим актом [9].

Існує кілька питань, які виникають при розгляді цієї моделі. Насамперед вона не дуже добре узгоджується з ідеями абсолютного та умовного закріплення, особливо щодо законів, які зазвичай вважаються такими, що мають певний особливий статус, який робить їх дещо бездоганними (тобто закони конституційного характеру, такі як Білль про права 1688, Акт про права людини 1998 року, Акт про Європейські співтовариства 1972 року та Закони про парламент 1911-1949 років). Однак скасування цих актів мало б серйозні наслідки для функціонування Великої Британії. Наприклад, п. 3(1) Закону про права людини 1998 року говорить: «Наскільки це можливо, первинне законодавство і підзаконні акти повинні тлумачитися і застосовуватися таким чином, щоб бути сумісними з правами, закріпленими в Конвенції» [10]. З певними застереженнями, цей розділ вимагає від судів тлумачити все попереднє і майбутнє законодавство так, щоб воно було сумісним з правами особи, закріпленими в Конвенції.

Це положення дещо суперечить ідеям прямого та непрямого скасування, оскільки будь-яка майбутня воля Парламенту повинна розглядатися в поєднанні з положеннями Закону про права людини 1998 року (і бути сумісною з ними). Можна стверджувати, що це є обмеженням здатності майбутнього парламенту створювати закони. Можна також стверджувати протилежне, що подальше існування ст. 3(1) Закону про права людини 1998 року просто показує, що воля парламенту не змінилася і що кожен наступний його склад погоджується підтримувати початковий статус і наміри Закону про права людини 1998 року, оскільки кожен наступний парламент вирішує не вносити зміни до Закону. У певному сенсі це є викривленою формою продовження мовчазної згоди парламенту щодо змісту збірника законів до

сьогоднішнього дня [9]. Внесення змін до конституційних актів, подібних до згаданих, може мати величезні політичні наслідки, що, утім, підлягає окремому обговоренню та аналізу.

Інша дискусія щодо обмежень цієї теорії може бути знайдена у зв'язку з Парламентськими актами 1911-1949 років, коли суд розглядав справу R(Jackson) v Attorney – General [2005]. Ця справа стосується здатності Палати громад передавати законопроєкт Короні для отримання королівської згоди без згоди Палати лордів. З точки зору суверенітету, це була важлива справа, оскільки вона ставила під сумнів повноваженняя парламенту щодо зміни способу створення закону [11]. За відсутності кодифікованої конституції, яка б визначала, як приймаються закони у Великій Британії, парламент як вищий орган влади може змінювати спосіб прийняття законів і змінювати баланс влади між Палатою лордів і Палатою громад. Обговорюючи роль Короля в Парламенті, часто легко забути про те, що парламент є двопалатним. Питання про те, чи можуть палати вільно вирішувати, як розподіляти владу між собою, є не стільки юридичним, скільки політичним або конвенційним. Палата громад має демократичний мандат, оскільки є виборною палатою, і тому будь-яка зміна в балансі влади між двома палатами може бути лише на користь Палати громад. Політично немислимо, щоб більше повноважень було передано Палаті лордів після сторічного обмеження її повноважень. Отже, постає логічне запитання: Чи парламент загалом є вищим органом влади, чи лише Палата громад?

Друга модель парламентського суверенітету може бути охарактеризована як «проміжна». Ця модель є до певної міри проміжною, оскільки розвиває жорсткі ідеї, що існують в першій моделі та ортодоксальній теорії, і намагається рухатися до більш прагматичного погляду на суверенітет. Головні постулати цієї моделі такі:

- парламент може встановлювати правила щодо того, як він повинен приймати закони в майбутньому;

- парламент може ускладнити внесення змін до законів або їх скасування;

- парламент не може унеможливити зміну або скасування закону;

- усі закони мають однакову силу, і жоден закон не є вищим за інший [9].

Отож, друга модель робить значний крок як у формулюваннях, так і в логіці до спроби осмислити практичну роботу парламенту і теорію суверенітету. Вона передбачає, що парламент має право визначати умови для внесення змін або скасування закону.

Водночас варто врахувати, що в такому порядку наявні певні недоліки: а саме:

- якщо парламент є вищим органом влади і приймає закон, який встановлює умови для скасування закону майбутніми парламентами, то майбутні парламенти вже не будуть вищими, вони будуть підпорядковані умовам, встановленим попередніми парламентами;

- якщо в законі містяться особливі умови для його скасування або зміни, то він більше не має рівних прав з усіма іншими законами. Встановлюючи умови, яких повинні дотримуватися майбутні парламенти, закон підноситься до вищого статусу, а отже, у цій моделі закладено внутрішню суперечність. У справі Thoburn v Sunderland City Council [2002] EWHC 195, Laws LJ було заявлено, що «парламент не може зв'язувати правонаступників, передбачаючи скасування [...], оскільки не може передбачати скасування» і «...будучи суверенною державою, вона не може відмовитися від свого суверенітету» [9]. Коментарі Laws LJ були підтримані Апеляційним судом у справі McWhirter v Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs [2003] EWCA Civ 384 [8].

Хоча ця модель є кроком до більш прагматичного підходу до парламентського суверенітету, її логіка залишає бажати кращого, оскільки не всі закони розглядаються однаково. Такі закони, як Акт про права людини 1998 року, Білль про права 1688 або Велика хартія вольностей 1297 року насправді займають особливе місце в законодавстві Великої Британії, оскільки стосуються питань, настільки фундаментальних для функціонування британського суспільства, що їх зміна означала б зміну самої структури держави.

Акт про Європейські співтовариства 1972 року (EUA), який докорінно змінив відноси-

ни між Великою Британією та нинішнім Європейським Союзом і який, з огляду на рішення Великої Британії про вихід з ЄС, скасований [7]. Згідно з цією моделлю, ECA має таку ж юридичну силу, як і всі інші закони, але на практиці він створив у Великій Британії правову основу для членства держави в ЄС. У справі R(Miller) v Secretary of State for Exiting the European Union [2017] Верховний Суд припустив, що право ЄС не мало б «жодного внутрішнього статусу», якби не ст. 2(1) Угоди про асоціацію, що означає, що все право ЄС, яке безпосередньо діє у Великій Британії, міститься в одному розділі одного Закону. Цю думку поділяє попереднє рішення Верховного Суду в справі «Фам проти Державного секретаря Міністерства внутрішніх справ» (Pham v Secretary of State for the Home Department) [2015] 1 WLR 1591, (див. п. 80) [9]. Якщо дотримуватися цієї моделі, то EUA та всі вищезгадані закони не мають особливого статусу, а тому можуть бути скасовані так само, як і будь-який інший закон. Тому скасування п. 2(1) має юридичний ефект скасування всього законодавства ЄС, що має пряму дію на території Великої Британії.

Не існує чітких вимог, які необхідно виконати для скасування EUA і друга модель нічого не говорить про існування неявних умов, що випливають з неписаних конституційних правил або конвенцій. Якби EUA було скасовано так само, як і будь-який інший закон, Велика Британія не розірвала б негайно всі зв'язки з ЄС. Велика Британія має зобов'язання, які вона взяла на себе під час свого членства в ЄС, і для того, щоб відокремити Велику Британію від ЄС, усе одно потрібно було провести політичні переговори, які завершилися з підписанням нової угоди Великої Британії та ЄС (Торгівельна угода) і, зрештою, завершенням процесу Brexit 31 січня 2020 року. Тому твердження, що всі закони рівні, є нещирим, оскільки воно не стосується тих законів, які стосуються фундаментальних питань, настільки важливих, що їх можна вважати конституційними [12].

З огляду на труднощі узгодження відмінностей між практикою поведінки парламенту і теоретичними принципами, а також розбіжності між логікою другої моделі і підходом, який застосовує судова влада, ця модель на цьому етапі не може запропонувати адекватну теорію суверенітету парламенту.

Третя модель «непередбачуваних обмежень» має на меті встановити певний паритет між роботою парламенту і неписаною Конституцією Великої Британії. Вона передбачає, що Конституція може містити настільки фундаментальні правила, що їх не може скасувати навіть парламент. «Свободу, яку одного разу дали, не можна забрати. Правова теорія повинна поступитися місцем практичній політиці» (Блекберн проти Генерального прокурора [1971] 1 WLR 1037 (лорд Деннінг) [9]. Наявна ієрархія, за якої парламент є верховним органом, а під ним знаходиться набір конституційних принципів, які де-факто зобов'язують парламент до певних дій. Суди повинні підтримувати ці межі повноважень парламенту.

Третя модель відходить від теоретичних аспектів ортодоксальної доктрини і намагається використати неписану Конституцію Великої Британії для вирішення дебатів про парламентський суверенітет. Тут теж наявні певні протиріччя.

1. Конституція Великої Британії є неписаною, і тому твердження про те, що в ній присутні правила, що регулюють діяльність парламенту, важко обговорювати довго, хіба що в абстрактному плані. Загальновизнано, що в Конституції існують правила, які є настільки фундаментальними, що впливають на парламент. Однак, можна стверджувати, що ці правила зобов'язують Парламент. У такому разі парламент більше не є суверенним, а підпорядковується неписаній Конституції, яка формувалася у Великій Британії протягом століть, і тому парламенти попередніх років, які встановили ці правила, обмежували повноваження парламенту.

2. Як заявив Лорд Деннінг, «правова теорія повинна поступитися місцем практичній політиці» [11]. Це створює проблему, оскільки припускає, що існує чітка межа між політикою і правом. На противагу цьому, палати парламенту – це місце, де політика входить і де виникає право. Тому намагатися встановити чітку межу дуже складно. Дебати в обох палатах парламенту обертаються навколо партійної політики та особистих пла-

нів. Хоча інструменти, які обговорюються, є актами парламенту, а отже, політика і право нерозривно пов'язані між собою.

3. Твердження про те, що парламент є вищим органом влади, але при цьому контролюється підпорядкованим йому набором правил, не є цілком логічним. Якщо парламент є вищим органом влади, то тільки нинішній склад парламенту може керувати собою, і якщо існує підзаконний акт, який регулює порядок роботи парламенту, то в силу того, що цей акт є підзаконним, він може бути змінений.

4. Оскільки парламент є верховним органом влади, то суди не мають повноважень обмежувати його владу або забезпечувати дотримання правил, що стосуються парламенту. З практичної точки зору, чи вважатимуть суди своєю функцією втручання в повноваження демократично обраного законодавчого органу? У популярних засобах масової інформації стверджується, що суди вже певною мірою перебрали на себе роль контролю над парламентом, як це було в справі «Р(Міллер) проти Державного секретаря з питань виходу з Європейського Союзу» [7]. Однак Верховний Суд був стурбований повноваженнями уряду як органу виконавчої влади і використанням прерогативних повноважень для запуску ланцюгової реакції, яка може призвести до втрати індивідуальних прав, а не повноваженнями парламенту приймати закони, які він вважає за потрібне. Однак залишається чітке враження, що роль судів також змінюється, і що жодна сучасна модель суверенітету не пояснює адекватно адаптивність парламенту або судів [13].

Третя модель була розроблена для того, щоб спробувати знайти прагматичне рішення для унікальної конституційної ситуації у Великій Британії. Вона пропонує певні цікаві моменти для розгляду, хоча є недоліки в її здатності адекватно описати конституційну роль судів і відобразити зв'язок між парламентом і конституційними нормами та конвенціями.

Підхід, застосований у цій моделі, можливо, не відповідає поняттю суверенітету. Якщо парламент контролюється конституцією і судами, він не може бути суверенним у прямому розумінні цього слова. Тому цю модель можна було б краще описати як конституційний суверенітет з підпорядкованим або підкореним парламентом [14]. Для того, щоб ця модель продовжувала розвиватися, Велика Британія повинна звільнитися від своєї вірності парламентському суверенітету, а це видається на сьогодні безперспективним.

Висновки

Існує багато можливостей для подальшої дискусії навколо реалізації принципу парламентського суверенітету у Великій Британії. Імовірно буде запропонована інша модель суверенітету, що спробує задовольнити недоліки кожної з моделей, розглянутих вище. Питання про те, чи вдасться в майбутньому повністю окреслити ідею парламентського суверенітету у Великій Британії, є дискусійним. Проблема в тому, що численні достатньо дивні традиції, що виникли в британській системі за попередню тисячу років, створили робочі відносини, які є водночас і складними, і невизначеними. Утім життєво важливе саме продовження цієї дискусії, адже відсутність писаної Конституції і поняття парламенту, яке постійно розвивається, залишає багато питань, що потребують розгляду.

Після тривалого періоду відносної стабільності (за винятком Славної революції 1688 року), Велика Британія розробила складний і своєрідний набір конституційних механізмів. Тенденція останнього століття полягала в розробці теорій, а потім спробі накласти ці теорії на модель, яка вже функціонує. Існують можливості для розвитку режиму, який визнає, що суверенітет як поняття є гнучким. Він необов'язково існує лише у фізичних палатах парламенту. Суверенітет як концепція продовжує трансформуватися, щоб відповідати потребам сучасного суспільства і Великої Британії як активного учасника міжнародних відносин.

Відносини Великої Британії з міжурядовими та наднаціональними організаціями сьогодні виходять далеко за межі членства в ЄС. Велика Британія, як держава, глибоко залучена до глобальної правової системи, несе численні зобов'язання, які, у свою чергу, впливають на ортодоксальне поняття

абсолютного суверенітету. Абсолютний і теоретичний суверенітет тепер повинен поступитися місцем прагматичному реалістичному погляду на суверенітет, який включає визнання обмежень парламентського суверенітету, що виникли після десятиліть активної участі в глобальній спільноті. Однак, окрім простої раціоналізації попередніх ідей, існує потреба в прагматичному та сучасному підході до визначення повноважень держави, їхнього походження та, зрештою, їхніх обмежень. Суверенітет більше не є абсолютним, а якщо колись і був таким, то він є умовним і залежить від політичних відносин, які несуть у собі зобов'язання і наслідки.

Рішення Великої Британії покинути Європейський Союз створило додаткові виклики для теоретиків права та юристів у галузі публічного права. Вихід з Європейського Союзу може замаскувати необхідність вирішення проблеми невідповідності між теоретичним суверенітетом і практичною роботою парламенту. Чи буде децентралізація розглядатися як наступний напад на парламентський суверенітет? Це одне з головних питань, на яке потрібно буде дати відповідь політичним елітам Великої Британії у найближчому майбутньому.

Література

1. Dicey A. V. An Introduction to the Study of the Law of the Constitution. London 1959. URL: chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/http://files. libertyfund.org/files/1714/0125_Bk.pdf (дата звернення: 08.01.2025)

2. Яковенко Н. Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство. Київ: Науковий світ, 2003. 227 с.

3. Бруслик О. Ю. Конституційно-правовий статус парламенту Великобританії: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2016. 233 с.

4. Марадик Н. В. Особливості функціонування інституту парламентаризму у Великобританії. *Грані*. 2012. № 8(88). С. 133-136.

5. Ярова Д. В. Принцип парламентського суверенітету в Сполученому Королівстві: теоретичні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 97-99. URL: chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/http://www.lsej.org.ua/10_2021/24.pdf (дата звернення: 08.01.2025)

6. Крейденко В. В. Парламентаризм як форма реалізації народного суверенітету. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024 № 18. 128-132.

7. Van Caenegem R. C. Constitutional history: chance or grand design? *European Constitutional Law Review*. 2009. 5(3). p. 447.

8. Elliott M., Thomas T. Public Law; 3rd ed. 2017. 934 p.

9. Johnson M. The Models of Parliamentary Sovereignty. Posted on December 4, 2017. University of Bristol Law School Blog. URL: https://legalresearch.blogs.bris.ac.uk/2017/12/the-models-of-parliamentary-sovereignty/

10. Allison J. W. S. History to understand, and history to reform. *English public law. Cambridge Law Journal*. 2013. 72(3). p. 526.

11. Sanchez-Graells A. Brexit, the limits of law and legal scholarship. *How to Crack a Nut: A Blog on EU Economic Law*, October 6, 2016. URL: http://www.howtocrackanut.com/blog/2016/10/6/brexit-the-limits-of-law-and-legal-scholarship (дата звернення: 20.01.2025)

12. European Union (Withdrawal) Bill 2017-19. In addition to this, the progress of this Bill through Parliament. URL: https://services.parliament.uk/bills/2017-19/europeanunionwithdrawal.html (дата звернення: 10.01.2025)

13. Masterman R., Wheatle S. Unpacking separation of powers: judicial independence, sovereignty and conceptual flexibility in the UK constitution. 2017. 3 Public Law 469.

14. Ballou M. M., Treasury of Thought: Forming an Encyclopedia of Quotations from Ancient and Modern Authors. Houghton Mifflin, 1884. 579 p. URL: https://dp.la/item/5cfd23ff47a9d8d62f9366546afd589c (дата звернення: 21.01.2025)

References

1. Dicey, A. V. (1959). *An Introduction to the Study of the Law of the Constitution*. London. Retrieved from chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/http://files.libertyfund.org/files/1714/0125_Bk.pdf [in Ukrainian]

2. Yakovenko, N. L. (2003).*Velyka Brytaniia v suchasnii systemi mizhnarodnykh vidnosyn: zaiavka*

na yevropeiske liderstvo [Great Britain in the modern system of international relations: a bid for European leadership]. Kyiv: Naukovyi svit [in Ukrainian]

3. Bruslyk, O. Yu. (2016). *Konstytutsiino-pravovyi status parlamentu Velykobrytanii [Constitutional and legal status of the British parliament]:* dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.02. Kharkiv, 2016 [in Ukrainian]

4. Maradyk, N. V. (2012). Osoblyvosti funktsionuvannia instytutu parlamentaryzmu u Velykobrytanii [Peculiarities of the functioning of the institute of parliamentarism in Great Britain]. *Hrani – Grani*, 8(88),133-136 [in Ukrainian]

5. Yarova, D. V. (2021). Pryntsyp parlamentskoho suverenitetu v Spoluchenomu Korolivstvi: teoretychni aspekty [The principle of parliamentary sovereignty in the United Kingdom: theoretical aspects]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal, 10,* 97-99. Retrieved from chrome-extension://kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/http://www.lsej.org.ua/10_2021/24.pdf [in Ukrainian]

6. Kreidenko, V. V. (2024). Parlamentaryzm yak forma realizatsii narodnoho suverenitetu [Parliamentarism as a form of implementation of popular sovereignty]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience, 18,* 128-132 [in Ukrainian]

7. Van Caenegem, R. C. (2009). Constitutional history: chance or grand design? *European Constitutional Law Review,* 5(3), 447 [in English]

8. Elliott M. & Thomas, T. (2017). *Public Law*; 3rd ed. [in English]

9. Johnson, M. (2017). *The Models of Parliamentary Sovereignty.* University of Bristol Law School Blog. Retrieved from https://legalresearch.blogs.bris.ac.uk/2017/12/the-models-of-parliamentary-sovereignty/ [in English]

10. Allison, J. W. S. (2013). History to understand, and history to reform. English public law. *Cambridge Law Journal,* 72 (3), 526 [in English]

11. Sanchez-Graells, A. (October 6, 2016). Brexit, the limits of law and legal scholarship. *How to Crack a Nut: A Blog on EU Economic Law*. Retrieved from http://www.howtocrackanut.com/blog/2016/10/6/brexit-the-limits-of-law-and-legal-scholarship [in English]

12. European Union (Withdrawal) Bill 2017-19. In addition to this, the progress of this Bill through Parliament. Retrieved from https://services.parliament.uk/bills/2017-19/europeanunionwithdrawal.html [in English]

13. Masterman, R. & Wheatle, S. (2017). *Unpacking separation of powers: judicial independence, sovereignty and conceptual flexibility in the UK constitution,* 3 Public Law 469 [in English]

14. Ballou, M. M. (1884). *Treasury of Thought: Forming an Encyclopedia of Quotations from Ancient and Modern Authors*. Houghton Mifflin. Retrieved from https://dp.la/item/5cfd23ff47a9d8d62f9366546afd589c [in English]

Turchynov K.O.

THE PRINCIPLE OF PARLIAMENTARY SOVEREIGNTY IN THE MODERN SYSTEM OF LEGISLATIVE POWER OF THE UNITED KINGDOM

The article presents the results of the study of the mechanisms of functioning of the principle of parliamentary sovereignty in the political and legal system of Great Britain in the context of analysis of models of exercising legislative power of Parliament at the current stage of the State-building. Based on the analysis of theoretical material and the study of the views of leading modern scholars on the issue, the author formulates three variants of models of implementation of the principle of parliamentary sovereignty in the policy of the legislature (Parliament) of Great Britain. These are the so-called 'orthodox', 'intermediate' and 'unforeseeable limitations' models of parliamentary sovereignty. The author examines their features and recommends the best option for further development of parliamentarism in this country. The author takes into account the impact of the Brexit process on the development of modern British parliamentarism.

The conclusions emphasise that the constant evolution of British parliamentarism is likely to lead to the formation of a qualitatively new and hitherto unknown model of parliamentary sovereignty. Sovereignty as a concept continues to transform to meet the needs of modern society and the state. Withdrawal from the European Union may mask the need to address the discrepancy between theoretical sovereignty and the practical work of parliament, which is becoming increasingly realistic and pragmatic.

Keywords*: parliamentary sovereignty, legislature, Great Britain, parliamentarism, models.*